

Od Kapitolijske vučice do habsburškog orla. Biljezi rane riječke prošlosti, izložba (14. – 24. svibnja) i znanstveni skup (18. svibnja), Rijeka, svibanj 2018.

Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci održan je 18. svibnja 2018. znanstveni skup *Od Kapitolijske vučice do habsburškog orla. Biljezi rane riječke prošlosti*, koji je organizirala Katedra za umjetnost starog i srednjeg vijeka Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci u suradnji s Pomorskim i povijesnim muzejom Hrvatskog primorja Rijeka, a u okviru sveučilišnoga projekta „Srednjovjekovna baština Kvarnera“ (SREBAK).

Znanstvenom skupu prethodila je izložba istoga naziva, otvorena 14. svibnja 2018. na riječkome Korzu. Kao rezultat uspješne suradnje s Gradom Rijekom, organizatori su ispred gradske Vijećnice na dvadeset velikih panoa predstavili fotografijama i tekstovima različite predmete koji svjedoče o životu Rijeke, odnosno Tarsatike, u vremenskom kontinuitetu od gotovo 17 stoljeća. Do 24. svibnja riječki građani i posjetitelji mogli su doznati više o podrijetlu i/ili mjestu nalaza, materijalu, funkciji, naručiteljima, posebnostima, značenju i povijesti sljedećih predmeta: aplike u obliku rimske (kapitolijske) vučice, crjepova s pečatom radionice *SOLONAS*, novčića cara Domicijana, žrtvenika posvećenoga liburnskom božanstvu Sentoni, glavi rimskoga cara (?), kasnoantičke zdjele ukrašene motivom lišća, lukovičaste fibule, ranokršćanskoga sarkofaga, uljanica s ranokršćanskim motivima, ranogotičkoga raspela iz katedrale sv. Vida, ranonovovjekovne čaše, kipa Bogorodice Sućutne, novovjekovne zdjelice s Trsata, Gospe Slunjske, gotičkoga ključnog kamena s likom Krista, novca akvilejskih patrijarha, grba obitelji Carminelli i riječkoga stendarca. Autori tekstova su riječki povjesničari umjetnosti, arheolozi, povjesničari i konzervatori Nikolina Belošević, Ana Golja, Palma Karković Takalić, Ivo Mileusnić, Tea Perinčić, Petra Predoević Zadković, Ranko Starac, Barbara Španjol-Pandelo, Marina Vicelja Matijašić i Josip Višnjčić.

Izložba je na najbolji mogući način popraćena znanstvenim skupom, na kojemu su organizatori izložbe i autori tekstova problematizirali dosadašnja i prikazali nova saznanja. Skup je započeo uvodnim izlaganjem „Baština! I što sad s njom?“ ravnateljice Pomorskoga i povijesnoga muzeja Hrvatskog primorja Rijeka Tee Perinčić. U prvom je dijelu izlaganja progovo-

mila o primjerima nesustavnoga istraživanja riječke povijesne jezgre, koja su rezultirala velikim prazninama i nepoznanicama u rekonstrukciji i vrednovanju gradske kulturno-povijesne baštine. U drugom se dijelu izlaganja pozabavila pitanjima čemu uopće služi prezentacija i interpretacija baštine te kako istraživati kulturno-povijesnu baštinu i pritom uspješno razvijati kulturni turizam.

Ranko Starac, arheolog i kustos Pomorskoga i povijesnoga muzeja Hrvatskog primorja Rijeka nastupio je izlaganjem „Sudbine i kronologije otkrića, objava i nestanaka pojedinih antičkih i srednjovjekovnih arheoloških nalaza s područja grada Rijeke“, u kojem je istaknuo niz primjera arheološke građe otkrivene tijekom prve polovice 20. stoljeća, poput metalne posude iz Dežmanove ulice, različitih nalaza iz antičke nekropole uz Ciottinu ulicu te fragmenta ranokršćanskoga podnog mozaika s donatorskim natpisom iz Barčićeve ulice, koji svjedoče o postupanju različitih institucija i istraživača s arheološkom građom. U različitim „seobama“ građe spomenuti primjeri, ali i drugi, bili su izloženi uništenju, a neki su nestali ili su trajno otuđeni iz Rijeke, na što su značajno utjecale i turbulente povijesne i političke prilike.

Asistentica s Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskoga fakulteta u Rijeci Palma Karković Takalić i studentica povijesti umjetnosti Kerol Rabar održale su izlaganje „Potječe li mramorna glava rimskog muškarca iz Tarsatike? Još jednom o pitanju provenijencije rimske skulpture iz zbirke Lavala Nugenta“. U radu je istraženo podrijetlo mramorne muške glave, jedinoga primjera rimske monumentalne skulpture iz stalnoga postava Pomorskoga i povijesnoga muzeja Hrvatskog primorja Rijeka. Naime, kako su autorice istaknule, dio struke smatra da je skulptura iz zbirke Lavala Nugenta te da potječe iz južnotalijanskoga Minturna, no riječki arheolozi vjeruju da je iz Tarsatike. Autorice su iznijele i dodatno razjasnile argumente koji opovrgavaju ili potvrđuju te teze, a na temelju pregleda dosadašnjih istraživanja o podrijetlu i temeljnim obilježjima rimske portretne plastike zbirke Lavala Nugenta te formalnih i stilskih odrednica skulpture iz muzeja.

Arheologinja Ana Golja iz Pomorskoga i povijesnoga muzeja Hrvatskog primorja Rijeka u izlaganju „Od arheološkog lokaliteta do EU projekta – primjer Claustra+“ predstavila je ciljeve i djelatnosti međunarodnih projekata „Claustra (2014.-2015.)“ i „Claustra+ (2017.-2020.)“. Dok se realizirani projekt „Claustra“ temeljio na prikupljanju novih informacija o kasnoantič-

kom obrambenom sustavu Julijskoalpskih zapora (*Claustra Alpium Iuliarum*), novi projekt „Claustra+“ nastavlja s ciljem jačanja i razvijanja svijesti javnosti o njegovu značaju. Radi se, podsjećamo, o jednom od najvećih i najkompleksnijih spomenika kasnoantičkoga razdoblja koji se proteže na području Hrvatske i susjedne Slovenije. Zaključno je autorica istaknula kako dobra praksa zaštite prirodne i kulturne baštine može biti postignuta samo suradnjom različitih institucija i ustanova te da je moguće ostvariti zajedničke prekogranične destinacije kulturnoga i zelenoga turizma osvješćivanjem i educiranjem stručnjaka i javnosti.

Petra Predoević Zadković, suradnica Centra za ikonografske studije Filozofskoga fakulteta u Rijeci, predstavila je rad „O čudotvornom raspelu u katedrali Sv. Vida u Rijeci – tragom legende i povijesnih zapisa“. Uz monumentalno drveno raspelo, najznačajniju srednjovjekovnu umjetninu Rijeke, vezuje se legenda o čudu koje se prema predaji dogodilo krajem 13. stoljeća, kada je iz Kristova tijela potekla krv. Na temelju analize povijesnih izvora i historiografskih radova autorica je ukazala na neke značajne, a u dosadašnjim istraživanjima zanemarene aspekte ove umjetnine, kao što su pitanje njezine datacije, funkcije i smještaja, načina čašćenja kroz povijest te vremena i povijesnih okolnosti nastanka legende. Navedeno, prema autorici, predstavlja osnovu za buduća istraživanja.

Nikolina Belošević, suradnica Centra za ikonografske studije Filozofskoga fakulteta u Rijeci, nastupila je izlaganjem „Neki problemi utvrđivanja postojanja Tarsatičke biskupije“. Istaknula je značaj arheoloških istraživanja koja su ukazala na to da je Tarsatika u kasnoantičkom razdoblju bila razvijeno urbano središte. Naime, ostaci monumentalne ranokršćanske bazilike podignute nad dijelom rimskoga termalnog kompleksa, pronađeni ispod temelja crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije, upućuju na to da je u 5. st. u Tarsatici postojala razvijena kršćanska zajednica, možda s biskupom na čelu. Na temelju novih spoznaja vezanih za povijesni razvoj kasnoantičke i ranosrednjovjekovne Tarsatike, kao i geopolitičkoga konteksta Tarsatičke Liburnije, autorica je pokušala odgovoriti na niz zanimljivih pitanja: što se moglo dogoditi s tarsatičkim biskupom (ako je postojao), u čijoj se jurisdikciji nalazio i zbog čega je Rijeka u kasnom srednjem i novom vijeku imala poseban status arhiepiskopata koji je bio podložan pulskom biskupu?

Saša Potočnjak s Odsjeka za kroatistiku Filozofskoga fakulteta u Rijeci izložila je rad „Gospa Frankopana trsatskoga“ u kojemu je predsta-

vila istraživanja djela *Querimoniae pie* (Macerata 1656.) Frana Krste Frankopana. U djelu je opjevana kasnosrednjovjekovna legenda koja govori o prijenosu Kućice Svete obitelji iz Palestine na Trsat te njezin odlazak s Trsata u Loreto. Autorica je istaknula izniman prozopografski opis kipa Crne Madone, koji nadopunjuje hagiografski narativ vezan za osnutak trsatskoga svetišta.

Barbara Španjol-Pandelo s Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskoga fakulteta u Rijeci zaključila je znanstveni dio skupa izlaganjem „Bogorodica s Djetetom iz Kapele zavjetnih darova franjevačkog samostana na Trsatu“. Na temelju povijesnoumjetničkih i historiografskih istraživanja autorica je u izlaganju prikazala manje poznate podatke o podrijetlu te umjetnine i njezinu životu u trsatskom samostanu. Naime, prema zapisima franjevačkoga kroničara fra Franje Glavinića, nakon pada Slunja pod Osmanlije, posljednji slunjski franjevac fra Bernardin Lopušić donio je kip Majke s Djetetom na Trsat. Skulptura se stoga naziva i Gospom Slunjskom. Autorica je istaknula nekoliko zanimljivosti vezanih za promjene smještaja skulpture unutar svetišta te način njezina čašćenja. Zaključno je upozorila i na trenutno stanje skulpture, koja ima niz oštećenja te joj je hitno potreban pregled stručnjaka.

Na kraju je skupa studentica povijesti umjetnosti Marina Šafarić predstavila „Edukacijski program uz izložbu ‘Od Kapitolijske vučice do habsburškog orla. Biljezi rane riječke prošlosti’“, koji je bio organiziran tijekom izložbe na Korzu. Program se sastojao od vodstva i radionice za posjetitelje. Najmlađi posjetitelji mogli su tako sudjelovati u igrama lenta vremena i *memory*, u koje su bili uključeni predmeti postavljeni na izložbi. Za posjetitelje starijega uzrasta, osim vodstva, realizirano je ispunjavanje upitnika o predmetima, ali i iznošenje vlastitih zapažanja.

Izložba i znanstveni skup *Od Kapitolijske vučice do habsburškog orla. Biljezi rane riječke prošlosti* pridonijeli su vidljivosti i prepoznavanju značaja spomenika, umjetnina i arheološke građe iz najranijih razdoblja riječke prošlosti. Ova međuinstitucijska suradnja na zanimljiv je i poučan način približila stručnjacima i javnosti važne, a relativno nepoznate riječke teme.

Irena Radoslav